

ARBEIDS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Høringsnotat

20. november 2009

**Oppfølging av avtale om offentlig
tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor**

Innhold

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Pensjonsforliket fra 2005	2
1.3	Avtalen i lønnsoppgjøret 2009.....	2
2	DAGENS TJENESTEPENSJON OG AFP I OFFENTLIG SEKTOR	3
3	TILPASNING AV ORDINÆR ALDERSPENSJON FRA TJENESTEPENSJONSORDNING	4
3.1	Innledning.....	4
3.2	Uttak av tjenestepensjon ved 67 år.....	5
3.2.1	Tjenestepensjon og folketrygdens alderspensjon tas ut samtidig	5
3.2.2	Folketrygdens alderspensjon er tatt ut før 67 år.....	7
3.3	Uttak av tjenestepensjon etter 67 år – kompensasjon for levealdersjustering.....	8
3.4	Individuell garanti	11
4	TILPASNING AV ALDERSPENSJON ETTER SÆRALDERSGRENSE	16
4.1	Innledning.....	16
4.2	Spørsmål om levealdersjustering av alderspensjon etter særaldersgrense.....	16
4.3	Samordning med folketrygdens alderspensjon	18
5	AVTALEFESTET PENSJON I OFFENTLIG SEKTOR	19
5.1	Videreføring av dagens regler	19
5.2	Spørsmål om levealdersjustering av AFP i offentlig sektor.....	20
5.3	Forholdet mellom AFP i offentlig sektor og alderspensjon fra folketrygden.....	20
5.4	Samordning av offentlig tjenestepensjon med AFP i privat sektor.....	21
5.5	Forholdet mellom uttak av privat og offentlig AFP	22
6	REGULERING AV PENSJON	23
6.1	Regulering av alderspensjon og AFP	23
6.2	Regulering av uføre- og etterlattepensjon	24
7	ØVRIGE SPØRSMÅL	25
7.1	Vilkår om framsetting av krav om alderspensjon fra folketrygden	25
7.2	Overgang fra uførepensjon til alderspensjon	25
7.3	Delvis uførepensjon fra tjenestepensjonsordning og alderspensjon fra folketrygden.....	26
7.4	Samordning av etterlattepensjon fra tjenestepensjonsordning og alderspensjon fra folketrygden.....	26
7.5	Samordning av pensjon fra personskadetrygd	27
8	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER.....	27
9	UTKAST TIL LOV- OG FORSKRIFTEMDRINGER	29
9.1	Innledning.....	29
9.2	Utkast til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse	29
9.3	Utkast til endringer i forskrift 18. november 1996 nr. 1084.....	33
9.4	Utkast til endringer i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser	34

9.5	Utkast til endring i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd.....	36
9.6	Utkast til lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse	36
	VEDLEGG – ANSLAG PÅ FORHOLDSTALL FOR ÅRSKULLENE 1943– 1953.....	39

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I forbindelse med vårens lønnsoppgjør i offentlig sektor ble det avtalt at dagens regler for offentlig tjenestepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor skal videreføres med nødvendige tilpasninger til innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011, og med de tilpasninger som følger av pensjonsforliket i Stortinget fra mai 2005. Arbeids- og inkluderingsdepartementet, i samråd med Fornyings- og administrasjonsdepartementet, legger i dette høringsnotatet fram forslag til tilpasninger i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse (heretter kalt SPK-loven) og lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser (heretter kalt samordningsloven) som er nødvendige for å gjennomføre avtalen. Det tas sikte på å gjøre tilsvarende endringer i de lovfestede tjenestepensjonsordningene for sykepleiere, ansatte i apoteksektoren, mv. Departementet legger også fram utkast til ny lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse i dette høringsnotatet.

Stortinget har ved lov 5. juni 2009 nr. 32 vedtatt nye regler for folketrygdens alderspensjon. Pensjonen skal tjenes opp over alle år med pensjongivende inntekt, og den skal kunne tas ut fleksibelt fra 62 år. Uttaksreglene er nøytralt utformet, slik at den årlige pensjonen blir høyere desto senere den tas ut. Det skal kunne tas ut hel eller gradert pensjon, og pensjonen skal kunne kombineres fritt med arbeid uten avkortning. Videre skal alderspensjonen levealdersjusteres, det vil si at en må arbeide noe lenger for samme årlige pensjon dersom levealderen øker. Pensjon under opptjening skal fortsatt reguleres i takt med lønnsveksten for arbeidstakerne. Alderspensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent.

Alderspensjon fra folketrygden kan fra 2011 tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. De første årene etter 2011 vil dagens opptjenings- og beregningsregler fortsatt gjelde. De nye opptjenings- og beregningsreglene vil fases gradvis inn for årskullene 1954–1962. Fra og med 1963-kullet vil de nye reglene gjelde fullt ut. Fram til 2016, når 1954-kullet fyller 62 år, vil det dermed bare ytes pensjon etter dagens opptjeningsregler. Også nye reguleringsregler innføres fra 2011.

Reglene for offentlig tjenestepensjon, AFP i offentlig sektor og samordningsregelverket må i første omgang tilpasses for de årskullene som vil få alderspensjon fra folketrygden beregnet etter dagens regler, det vil si til og med 1953-kullet. Det skal innføres levealdersjustering og nye regler for årlig regulering av pensjon, og samordningsreglene må tilpasses fleksibelt uttak i folketrygden. De nye opptjenings- og beregningsreglene, som vil innføres gradvis fra og med 1954-årskullet, vil kreve ytterligere tilpasninger i regelverket. Departementet vil presisere at forslagene i dette høringsnotatet kun skal gjelde for årskull til og

med 1953-kullet. Nødvendige tilpasninger for senere årskull vil bli utredet senere.

1.2 Pensjonsforliket fra 2005

I Stortingets pensjonsforlik av 26. mai 2005 heter det følgende om tilpasning av offentlig tjenstepensjon til ny alderspensjon i folketrygden:

«Tjenstepensjon tilsvarende to tredjedeler av sluttlønn i offentlig sektor (bruttoordninger) videreføres.

Etter at det er vedtatt en ny modell for folketrygdens alderspensjon, må de offentlige tjenstepensjonsordningene tilpasses den nye folketrygdmodellen, uten at dette svekker de offentlige tjenstepensjonene, men slik at de også omfattes av delingstall og ny indeksering.

Den endelige tilpasningen skal skje gjennom forhandlinger mellom partene i offentlig sektor.»

1.3 Avtalen i lønnsoppgjøret 2009

Partene i offentlig sektor inngikk 4. juni 2009 avtale om offentlig tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor, heretter kalt avtalen. Den lyder:

«Dagens regler for offentlig tjenstepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor videreføres med nødvendige tilpasninger til innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 2011 og med de tilpasninger som følger av Stortingets vedtak fra mai 2005.

I tråd med Stortingets vedtak skal alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger levealdersjusteres og reguleres etter nye regler på samme måte og fra samme tidspunkt som alderspensjon fra folketrygden.

Levealdersjustering i dagens offentlige tjenstepensjon gjennomføres slik at grunnlovsvernet ivaretas. Det gis en individuell garanti for opptjente rettigheter i tjenstepensjonsordningene pr. 1. januar 2011 som sikrer at medlemmer av offentlige tjenstepensjonsordninger med 15 år eller mindre igjen til 67 år er sikret 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år etter 30 års opptjening.

Personer som velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år kan ikke i tillegg ta ut folketrygd- eller tjenstepensjonsberegnet AFP.

Beregning av tjenstepensjon – herunder samordning med alderspensjon i folketrygden – skal skje slik at tjenstepensjonen ikke påvirkes av når den nye fleksible alderspensjonen fra folketrygden tas ut. Det gis anledning til å

kompensere for levealdersjusteringen av tjenstepensjonen ved å stå i stilling ut over 67 år.

Det vises til at Fornyings- og administrasjonsdepartementet har en pågående prosess i samarbeid med partene i arbeidslivet for vurdering av særaldersgrensene og fratreden ved disse. Det avtales ikke endringer i gjeldende særaldersgrenser i forbindelse med lønnsoppgjøret 2009.»

Statsministeren varslet i brev til Riksmeklingsmannen av 4. juni 2009 at Regjeringen vil fremme forslag til tilpasninger i regelverket for de lovfestede tjenstepensjonsordningene i tråd med innholdet i avtalen. I brevet heter det blant annet at:

«Regjeringen er innstilt på å fremme forslag for Stortinget om endringer i de loubestemte offentlige tjenstepensjonsordningene i tråd med innholdet i enighetsdokumentet. Regjeringen legger til grunn at hovedtrekkene i endringene i reglene for tjenstepensjon i staten også gis virkning for øvrige offentlige tjenstepensjonsordninger.»

2 Dagens tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor

De offentlige tjenstepensjonsordningene kalles bruttoordninger. Det innebærer at det først beregnes en brutto tjenstepensjon som så reduseres for pensjon fra folketrygden. Brutto alderspensjon utgjør ved full opptjeningstid (30 år i full stilling¹) 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (ofte sluttlønnen) opp til en inntekt på 12 G. Ved kortere tjenestetid enn 30 år og når gjennomsnittlig deltidsprosent er lavere enn 100 prosent, reduseres pensjonen forholdsmessig. Bruttopenasjonen reduseres (samordnes) deretter med alderspensjon fra folketrygden. Hovedregelen er at det gjøres fradrag i tjenstepensjonen for folketrygdens grunnpensjon med 75 prosent av grunnbeløpet (G), og for hele tilleggspensjonen (og/eller hele særtillegget).

Systemet innebærer at pensjonisten er garantert en samlet pensjon på minst 66 prosent av sluttlønnen (bruttogarantien). Fordi fullt opptjent grunnpensjon i folketrygden i dag alltid ytes med et større beløp enn 75 prosent av G, vil pensjonisten alltid få noe mer enn bruttogarantien på 66 prosent. I mange tilfeller skal også deler av tilleggspensjonen holdes utenfor samordningen. De

¹ Full opptjeningstid er inntil 40 år for medlemmer av offentlige tjenstepensjonsordninger med minst 3 års medlemskap og som har fratrudd stillingen før rett til pensjon foreligger (oppsatt pensjon). Disse har en oppsatt (utsatt) pensjonsrett, som kommer til utbetaling fra aldersgrensen for stillingen (men tidligst fra fylte 65 år etter regelverket for Statens Pensjonskasse), eller senest fra 67 år dersom alderspensjon fra folketrygden tas ut da.

delene av folketrygden som holdes utenfor samordningen, betegnes vanligvis som samordningsfordeler.

Den ordinære aldersgrensen for medlemmer av de offentlige tjenstepensjonsordningene er 70 år. De aller fleste har denne aldersgrensen, og de kan fratre med alderspensjon fra 67 år under forutsetning av at de også tar ut alderspensjon fra folketrygden. Medlemmer med lavere aldersgrense enn 70 år, kan fratre med alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen ved aldersgrensen, eller inntil tre år før dersom summen av alder og tjenestetid er 85 år. Tjenstepensjonen samordnes med alderspensjonen fra folketrygden ved 67 år. Personer som mottar uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen går over på alderspensjon ved aldersgrensen for stillingen, i de fleste tilfeller fra 70 år.

AFP kan tas ut fra 62 år, og beregnes som alderspensjon fra folketrygden tillagt et AFP-tillegg på kr 20 400 i året. Fra 65 til fylte 67 år beregnes AFP alternativt som en tjenstepensjon. Fra 67 år samordnes tjenstepensjonen med folketrygdens alderspensjon som etter gjeldende regler først kan tas ut fra 67 år.

Pensjonene i Statens Pensjonskasse har siden 1986 vært regulert i takt med grunnbeløpet i folketrygden. Dette gjelder alle pensjonsarter (AFP, alders-, uføre- og etterlattepensjoner). Unntaket er AFP-tillegget som er et fast nominelt beløp. Kommunale tjenstepensjoner reguleres på samme måte.

Ordinær tjenstepensjon under opptjening følger den enkeltes lønnsutvikling i og med at pensjonsgrunnlaget er direkte knyttet til lønnen. For personer som ikke arbeider i offentlig sektor når pensjonsretten inntreffer (oppsatt pensjonsrett), reguleres pensjonsgrunnlaget i samsvar med utviklingen i grunnbeløpet, på samme måte som pensjoner under utbetaling.

3 Tilpasning av ordinær alderspensjon fra tjenstepensjonsordning

3.1 Innledning

Det er flere aldersgrenser i offentlig sektor. Generelt har en rett til alderspensjon fra aldersgrensen for den stillingen en står i. Som nevnt i avsnitt 2, er den ordinære aldersgrensen 70 år, men det er adgang til å fratre med pensjon ved 67 år under forutsetning av at det samtidig tas ut alderspensjon fra folketrygden. I dette avsnittet behandles de nødvendige tilpasningene i tjenstepensjonsregelverket for personer med ordinær aldersgrense. Tilpasninger i tjenstepensjonsregelverket for personer med lavere aldersgrenser behandles i avsnitt 4.

I henhold til avtalen skal dagens regler for offentlig tjenstepensjon som utgangspunkt videreføres, men alderspensjonen skal levealdersjusteres.

Levealdersjustering vil si at den enkeltes pensjon ved gitt uttaksalder skal justeres for endringer i befolkningens levealder.

Offentlig tjenstepensjon skal også tilpasses innføringen av fleksibel alderspensjon i folketrygden slik at beregningen av tjenstepensjon ikke skal påvirkes av når fleksibel alderspensjon i folketrygden tas ut.

3.2 Uttak av tjenstepensjon ved 67 år

3.2.1 Tjenstepensjon og folketrygdens alderspensjon tas ut samtidig

Fra 2011 innføres levealdersjustering i folketrygdens alderspensjon. I tillegg skal alderspensjonen kunne tas ut fleksibelt etter nøytrale uttaksregler fra 62 til 75 år. Levealdersjustering og nøytralt uttak av alderspensjon fra folketrygden skal for de første årskullene gjennomføres ved å benytte såkalte forholdstall². Alderspensjonen fra folketrygden beregnes først etter dagens regler (basispensjon³), og deretter divideres resultatet med det aktuelle forholdstallet på uttakstidspunktet. Forholdstallene er normert til 1 for 1943-årskullet som fyller 67 år i 2010. Det fastsettes månedlige forholdstall for hvert enkelt årskull.

Ved uttak av alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger fra 67 år, foreslår departementet at levealdersjusteringen skal gjennomføres på samme måte som i folketrygden. Det vil si at tjenstepensjonen først beregnes etter de ordinære reglene, og deretter divideres med det forholdstallet som gjelder for den enkelte på uttakstidspunktet. For personer med ordinær aldersgrense som tar ut både tjenstepensjon og alderspensjon fra folketrygden ved 67 år, vil begge pensjonene dermed levealdersjusteres ved bruk av samme forholdstall. Eksempel 1 illustrerer samtidig uttak av alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og folketrygden ved 67 år.

Tjenstepensjonen samordnes med alderspensjon fra folketrygden ved at det beregnes såkalte samordningsfradrag. I utgangspunktet beregnes det samordningsfradrag for grunnpensjon, tilleggspensjon og eventuelt sært tillegg. Departementet foreslår at samordningsfradragene fremdeles skal beregnes fullt ut etter dagens regelverk, og at resultatet deretter divideres med det aktuelle forholdstallet. Ved uttak av tjenstepensjon ved 67 år skal dermed resultatet divideres med forholdstallet ved 67 år. Det blir da samsvar mellom samordningsfradragene og den folketrygden som vedkommende får utbetalt etter levealdersjusteringen.

² Se vedlegg med anslag på forholdstall for årskullene 1943–1953.

³ Basispensjon er den nye betegnelsen på alderspensjon fra folketrygden beregnet etter dagens regler (altså før levealdersjustering).

Forslaget innebærer at dagens samordningsfordeler vil bli videreført. De vil imidlertid bli redusert gradvis for nye årskull som følge av levealdersjusteringen.

Det vises til utkast til endringer i SPK-loven § 22 tredje ledd og § 24 første, andre og tredje ledd, samt utkast til endringer samordningsloven § 24 nr. 1 første og andre ledd.

Eksempel 1 Samtidig uttak av alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og folketrygden ved 67 år

Forutsetninger:

Medlemmet er født i 1953. Forholdstallet ved 67 år for 1953-kullet er anslått til 1,053.

Basispensjonen fra folketrygden er 195 000 kroner.

Pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen er 350 000 kroner, slik at brutto tjenstepensjon, det vil si tjenstepensjon før samordning, og før levealdersjustering utgjør 231 000 kroner ($350\,000 \cdot 0,66$).

Samordningsfradragene utgjør totalt 171 000 kroner.

Både alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og alderspensjon fra folketrygden tas ut ved 67 år, slik at brutto tjenstepensjon, samordningsfradrag og basispensjon fra folketrygden skal divideres med forholdstallet som gjelder ved 67 år, det vil si 1,053.

Pensjonsberegning

	<i>Levealdersjustering</i>	<i>Pensjon etter levealdersjustering</i>
Brutto tjenstepensjon	231 000/1,053	219 000 kroner
- Samordningsfradrag	171 000/1,053	162 400 kroner
= Netto tjenstepensjon		56 600 kroner
+ Alderspensjon fra folketrygden	195 000/1,053	185 000 kroner
= Samlet pensjon		241 600 kroner

Ettersom reglene for regulering av tjenstepensjon under utbetaling skal endres, vil det også være behov for særskilte regler om regulering av samordningsfradragene. Se nærmere om dette i avsnitt 6.1.

3.2.2 Folketrygdens alderspensjon er tatt ut før 67 år

Innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden innebærer at man kan velge å ta ut pensjonen fra 62 til 75 år. Dette gjelder uavhengig av om man har arbeidsinntekt. Det gjelder visse krav til pensjonens størrelse for uttak før 67 år. Personer med ordinær aldersgrense i det offentlige kan som omtalt tidligst fratrukke med tjenstepensjon ved 67 år.

I de første årene etter 2011 gjennomføres de nye uttaksreglene i folketrygden ved at basispensjonen divideres med et forholdstall som er lavere jo senere pensjonen tas ut. Dermed blir alderspensjonen høyere ved senere uttak. Motsatt blir pensjonen lavere jo tidligere den tas ut.

Det følger av avtalen at: *«Beregning av tjenstepensjon – herunder samordning med alderspensjon i folketrygden – skal skje slik at tjenstepensjonen ikke påvirkes av når den nye fleksible alderspensjonen fra folketrygden tas ut.»* Dette sikrer at tjenstepensjonsordningen ikke kompenserer for tidliguttak av alderspensjon, og at også offentlig ansatte omfattes av levealdersjusteringen av folketrygdens alderspensjon.

Departementet foreslår at avtalen gjennomføres slik at samordningsfradragene fastsettes på grunnlag av en beregnet folketrygd dersom folketrygden er tatt ut før tjenstepensjonen. Tas tjenstepensjonen ut ved 67 år, skal den beregnede folketrygden være basispensjonen dividert med forholdstallet ved 67 år for det aktuelle årskullet. Det samordnes dermed med en høyere pensjon fra folketrygden enn den som utbetales fra 67 år.

Dermed vil samlet pensjon fra 67 år kunne bli lavere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Den samlede forventede utbetalingen av pensjon fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen i perioden som pensjonist påvirkes imidlertid ikke. Eksempel 2 illustrerer pensjonsberegningen dersom alderspensjon fra folketrygden tas ut ved 62 år og alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen tas ut ved 67 år.

Det vises til utkast til endringer i samordningsloven § 24 nr. 1 andre ledd.

Eksempel 2 Uttak av alderspensjon fra folketrygden ved 62 år og alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen ved 67 år

Forutsetninger:

Medlemmet er født i 1953. Forholdstallet ved 62 og 67 år for 1953-kullet er anslått til henholdsvis 1,341 og 1,053.

Basispensjonen fra folketrygden er 195 000 kroner.

Pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen er 350 000 kroner, slik at brutto tjenstepensjon, det vil si før samordning, og før levealdersjustering utgjør 231 000 kroner ($350\,000 \cdot 0,66$).

Samordningsfradragene utgjør totalt 171 000 kroner.

Til forskjell fra i eksempel 1, tas alderspensjon fra folketrygden nå ut fra 62 år, mens tjenstepensjonen fremdeles tas ut ved 67 år. Dermed skal brutto tjenstepensjon og samordningsfradrag divideres med forholdstallet som gjelder ved 67 år, det vil si 1,053, mens basispensjonen divideres med forholdstallet som gjelder ved 62 år, det vil si 1,341.

Pensjonsberegning	<i>Levealdersjustering</i>	<i>Pensjon etter levealdersjustering</i>
Brutto tjenstepensjon	231 000/1,053	219 000 kroner
- Samordningsfradrag	171 000/1,053	162 400 kroner
= Netto tjenstepensjon		56 600 kroner
+ Alderspensjon fra folketrygden	195 000/1,341	145 000 kroner
= Samlet pensjon		201 600 kroner

3.3 Uttak av tjenstepensjon etter 67 år – kompensasjon for levealdersjustering

Som omtalt over er den ordinære aldersgrensen for offentlig ansatte 70 år, men det er adgang til å fratrukke med alderspensjon fra 67 år. Pensjonen beregnes på samme måte uansett om den tas ut ved 67 år eller senere. Det vil si at pensjonen ikke øker dersom den tas ut etter 67 år, med mindre opptjeningen øker på grunn av økt pensjonsgrunnlag, økt gjennomsnittlig stillingsandel eller økt antall opptjeningsår.

Avtalen innebærer at dagens regler for offentlig tjenstepensjon (bruttoordningen) skal videreføres med nødvendige tilpasninger. Avtalen innebærer dermed at det ikke skal innføres fleksibilitet i de offentlige bruttoordningene selv om det innføres fleksibilitet i folketrygden. Bruttopenasjonen skal dermed ikke øke ved uttak etter 67 år med mindre opptjeningen øker.

Som omtalt over foreslår departementet at levealdersjustering av alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning ved 67 år gjennomføres på samme måte som i folketrygden. Levealdersjusteringen innebærer at brutto tjenstepensjon blir lavere enn 66 prosent. Ifølge avtalen skal det gis anledning til å kompensere for levealdersjusteringen av tjenstepensjonen ved å stå i stilling ut over 67 år. Det vil si at pensjonen kan økes til 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved å stå i stilling ut over 67 år.

Departementet foreslår at muligheten for å kompensere for levealdersjusteringen gjennomføres ved at en benytter forholdstallene i folketrygden også ved uttak etter 67 år, men likevel slik at tjenstepensjonen før samordning ikke kan bli høyere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Det vil si at forholdstall 1,000 skal benyttes selv om forholdstallet ved uttaksalderen skulle være lavere enn 1,000.

Samordningsfradragene skal som omtalt over først beregnes med utgangspunkt i basispensjonen og deretter deles på det aktuelle forholdstallet. Siden tjenstepensjonsordningene i offentlig sektor skal videreføres som bruttoordninger, mener departementet at samordningsfradragene ikke kan begrenses på samme måte som bruttopensjonen ved uttak etter 67 år. Fradragene skal dermed divideres med forholdstallet som er benyttet i folketrygden, også om dette er lavere enn 1,000. Dermed blir det samsvar mellom samordningsfradragene og den folketrygden som vedkommende får utbetalt. Også i disse tilfellene vil samlet pensjon, på grunn av samordningsfordelene, som i dag kunne bli høyere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. I eksempel 3 illustreres kompensasjon for levealdersjusteringen i et tilfelle der alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og alderspensjon fra folketrygden tas ut samtidig ved 68 år.

Selv om tjenstepensjon tas ut etter 67 år, kan fleksibel alderspensjon i folketrygden være tatt ut tidligere. Departementet foreslår at tjenstepensjonsordningen heller ikke i slike tilfeller skal kompensere for tidlig uttak av alderspensjon fra folketrygden. Dette gjennomføres ved at samordningsfradragene fastsettes på grunnlag av en beregnet folketrygd dersom folketrygden er tatt ut før tjenstepensjonen. Den beregnede folketrygden skal være basispensjonen dividert på forholdstallet på uttakstidspunktet for tjenstepensjonen.

Det vises til utkast til endringer i SPK-loven § 22 tredje ledd og § 24 tredje ledd, samt utkast til endringer i samordningsloven § 24 nr. 1 tredje ledd.

Eksempel 3 Samtidig uttak av alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og folketrygden ved 68 år – kompensasjon for levealdersjustering

Forutsetninger:

Medlemmet er født i 1953. Forholdstallet ved 68 år for 1953-kullet er anslått til 0,997.

Opptjeningen er som i eksempel 1 og eksempel 2:

Basispensjonen fra folketrygden er 195 000 kroner.

Pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen er 350 000 kroner, slik at brutto tjenstepensjon, det vil si før samordning, og før levealdersjustering utgjør 231 000 kroner ($350\,000 \cdot 0,66$).

Samordningsfradragene utgjør totalt 171 000 kroner.

Alderspensjonen fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden tas i dette eksempelet ut ved 68 år. Siden forholdstallet ved 68 år er lavere enn 1, vil brutto tjenstepensjon overstige 66 prosent dersom dette forholdstallet benyttes. Bruttopensjonen divideres derfor i stedet med forholdstall 1,000. Samordningsfradragene og basispensjonen fra folketrygden divideres med forholdstall 0,997.

Pensjonsberegning	<i>Levealdersjustering</i>	<i>Pensjon etter levealdersjustering</i>
Brutto tjenstepensjon	231 000/1,000	231 000 kroner
- Samordningsfradrag	171 000/0,997	171 500 kroner
= Netto tjenstepensjon		59 500 kroner
+ Alderspensjon fra folketrygden	195 000/0,997	195 600 kroner
= Samlet pensjon		255 100 kroner

Det forekommer at personer som har tatt ut alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning gjeninntre i medlemspliktig stilling i offentlig sektor helt eller delvis. Pensjonen vil da reduseres, eller falle helt bort. Når vedkommende igjen fratrer stillingen, skal pensjonen beregnes på nytt. Ved å gjeninntre i medlemspliktig stilling etter 67 år, vil man kunne kompensere for levealdersjusteringen. Fastsetting av forholdstall ved endelig uttak av pensjon må i slike tilfeller ta hensyn til at det allerede har blitt utbetalt pensjon i en periode. Nærmere regler vil bli fastsatt i forskrift.

3.4 Individuell garanti

Innføringen av levealdersjustering i de offentlige tjenstepensjonsordningene som ble vedtatt av Stortinget i 2005, og som er fulgt opp i avtalen, innebærer at de offentlige tjenstepensjonene reduseres dersom levealderen øker, på samme måte som alderspensjon ved gitt uttaksalder fra folketrygden. For å sikre opptjente rettigheter i de offentlige tjenstepensjonsordningene, inneholder avtalen en individuell garanti til personer som er født i 1958 og tidligere:

«Levealdersjustering i dagens offentlige tjenstepensjon gjennomføres slik at grunnlovsvernet ivaretas. Det gis en individuell garanti for opptjente rettigheter i tjenstepensjonsordningene pr. 1. januar 2011 som sikrer at medlemmer av offentlige tjenstepensjonsordninger med 15 år eller mindre igjen til 67 år er sikret 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år etter 30 års opptjening.»

Det følger av avtalen at den individuelle garantien gjelder ved 67 år, det vil si den alderen der alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen skal samordnes med alderspensjon fra folketrygden. Siden den individuelle garantien skal sikre et samlet pensjonsnivå etter samordning, må garantien prøves ved at det først gjennomføres en ordinær pensjonsberegning, der både tjenstepensjon og samordningsfradrag levealdersjusteres som beskrevet i avsnitt 3.2. Dersom summen av netto tjenstepensjon og alderspensjon fra folketrygden er lavere enn det garanterte nivået på 66 prosent, gis det et garantitillegg slik at samlet pensjon blir 66 prosent, det vil si det pensjonsnivået som er definert i regelverket for de offentlige tjenstepensjonsordningene. Eksempel 4 viser hvordan garantitillegget fastsettes.

Garantien får bare virkning dersom samlet pensjon, inkludert eventuelle samordningsfordeler, er lavere enn 66 prosent ved full opptjeningstid. Selv om både bruttopensjonen og samordningsfradragene er redusert på grunn av levealdersjusteringen, vil de såkalte samordningsfordelene (dvs. at ikke hele folketrygden går til fradrag), ofte føre til at utbetalt pensjon overstiger 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Den individuelle garantien omfatter både rettigheter opptjent før 1. januar 2011 og opptjening etter denne datoen. Personer med full opptjeningstid er sikret 66 prosent uavhengig av når disse rettighetene er tjent opp. Dette innebærer at garantien sikrer at opptjening etter at nye regler for offentlig tjenstepensjon er trådt i kraft gir like god uttelling i tjenstepensjonsordningen som tidligere opptjening. Garantien sikrer dessuten at en økning i pensjonsgrunnlaget fra 1. januar 2011 fram til pensjoneringsstidspunktet bidrar til å øke tjenstepensjonen også for den delen av tjenstepensjonen som er tjent opp før 1. januar 2011. Departementet mener på denne bakgrunn at den individuelle garantien ivaretar opptjente rettigheter pr. 1. januar 2011 på en god måte.

Den individuelle garantien omfatter personer født i 1958 eller tidligere. Som omtalt i avsnitt 1.1 skal forslagene i dette høringsnotatet kun gjelde for årskull til og med 1953-kullet. Alle som berøres av dette høringsnotatet vil dermed være omfattet av den individuelle garantien.

Personer som er født i 1959 eller senere er ikke omfattet av den individuelle garantien. Det vil dermed bli forskjeller i årlig pensjon mellom personer født i 1958 og personer født i 1959. Det må vurderes om det vil være behov for tiltak som sikrer at disse forskjellene ikke blir urimelig store. Departementet tar sikte på å omtale dette spørsmålet nærmere i proposisjonen.

Eventuelle tiltak for å redusere forskjellene mellom 1958-kullet og 1959-kullet vil bli vurdert i forbindelse med at departementet legger fram forslag til regler for personer født i 1954 eller senere. Tiltakene må blant annet vurderes i sammenheng med utforming av regler for samordning med ny alderspensjon fra folketrygden.

Departementet er gjort kjent med at enkelte hevder at det ved beregningen av tjenestepensjonen er nødvendig å skille mellom opptjening før og etter 1. januar 2011 for å ivareta grunnlovsvernet for opptjente rettigheter. En slik løsning reiser en rekke spørsmål knyttet til beregning av tjenestepensjon og samordning med folketrygden. Den vil dessuten gi et vesentlig mer komplisert system. Som det blant annet går fram av tidligere utredninger fra Justisdepartementets lovavdeling, gir grunnlovsvernet ikke rett til bestemte beregningsregler. Grunnloven verner derimot den økonomiske verdien av den opptjente rettigheten.

Eksempel 4 Individuell garantiordning

Forutsetninger:

Medlemmet er født i 1953. Forholdstallet ved 67 år for 1953-kullet er anslått til 1,053.

Basispensjonen fra folketrygden er 178 000 kroner.

Pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen er 350 000 kroner, slik at brutto tjenstepensjon, det vil si før samordning, og før levealdersjustering utgjør 231 000 kroner ($350\,000 \cdot 0,66$).

Samordningsfradragene utgjør totalt 170 000 kroner.

Både alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og alderspensjon fra folketrygden tas ut ved 67 år, slik at brutto tjenstepensjon, samordningsfradrag og basispensjon fra folketrygden skal divideres med forholdstallet som gjelder ved 67 år, det vil si 1,053.

Pensjonsberegning	<i>Levealdersjustering</i>	<i>Pensjon etter levealdersjustering</i>
Brutto tjenstepensjon	231 000/1,053	219 000 kroner
- Samordningsfradrag	170 000/1,053	161 500 kroner
= Netto tjenstepensjon		57 500 kroner
+ Alderspensjon fra folketrygden	178 000/1,053	169 000 kroner
= Samlet pensjon		226 500 kroner

Den individuelle garantien sikrer medlemmet en samlet pensjon på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, det vil si 231 000 kroner. Siden den samlede pensjonen er lavere enn dette nivået, yter tjenstepensjonsordningen et garantitillegg på *4 500 kroner* i tillegg til den ordinære tjenstepensjonen.

Etter avtalens ordlyd er pensjonisten sikret 66 prosent av pensjonsgrunnlaget «ved 67 år». Personer som tar ut alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen etter 67 år, vil kunne ha et annet pensjonsgrunnlag enn det grunnlaget var ved 67 år. Antall opptjeningsår vil også kunne øke. Departementet legger til grunn at dersom tjenstepensjon tas ut etter 67 år, knyttes garantien til pensjonsgrunnlaget og opptjeningstiden på uttakstidspunktet.

Som omtalt i avsnitt 3.2.2 vil alderspensjonen fra folketrygden kunne være tatt ut før fylte 67 år, dvs. før alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen normalt kan tas ut. I disse tilfellene skal ikke tjenstepensjonen samordnes med faktisk utbetalt folketrygd, men med en beregnet folketrygd, jf. omtalen i avsnitt 3.2.2. Samlet pensjon vil regelmessig være lavere enn 66 prosent når folketrygden er tatt ut før tjenstepensjonen kommer til utbetaling. Også personer som har tatt ut folketrygden før 67 år må omfattes av garantien, men det må foretas en særskilt beregning av garantibeløpet slik at tjenstepensjonsordningen ikke kompenserer for tidlig uttak av alderspensjon fra folketrygden.

Departementet foreslår at prøvingen av garantien foretas etter de samme prinsippene som foreslått for beregningen av samordningsfradragene dersom alderspensjon fra folketrygden er tatt ut før tjenstepensjon, jf. avsnitt 3.2.2. Det vil si at en benytter basispensjonen fra folketrygden dividert med forholdstallet ved 67 år både ved beregningen av samordningsfradragene og ved fastsettelsen av den folketrygden som inngår i garantiberegningen. Er folketrygden tatt ut før tjenstepensjonen, gjennomføres dermed garantiberegningen som om begge pensjonene var tatt ut ved uttaksalderen for tjenstepensjon. Tilsvarende prinsipper vil gjelde dersom tjenstepensjonen tas ut etter 67 år.

Eksempel 5 illustrerer hvordan garantitillegget beregnes dersom alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen tas ut ved 67 år og alderspensjon fra folketrygden tas ut fra 62 år.

Etter avtalens ordlyd gis det en individuell garanti på 66 prosent «ved 67 år etter 30 års opptjening». Departementet mener det er rimelig at også medlemmer med kortere opptjeningstid ved 67 år omfattes av garantien. Departementet foreslår at det garanterte nivået for disse pensjonistene fastsettes i forhold til tjenestetidsbrøken.

Departementet foreslår at også medlemmer med oppsatte rettigheter omfattes av garantien. For disse vil full opptjeningstid variere fra 30 opp til 40 år, og det garanterte nivået fastsettes i forhold til tjenestetidsbrøken.

Departementet legger til grunn at den individuelle garantien gjelder ved 67 år også for personer som har tatt ut AFP eller alderspensjon etter særaldersgrense før 67 år.

Det vises til utkast til endringer i SPK-loven § 24a.

Eksempel 5 Individuell garantiordning ved uttak av alderspensjon fra folketrygden fra 62 år

Forutsetninger:

Medlemmet er født i 1953. Forholdstallet ved 62 og 67 år for 1953-kullet er anslått til henholdsvis 1,341 og 1,053.

Opptjeningen er som i eksempel 4:

Basispensjonen fra folketrygden er 178 000 kroner. Pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen er 350 000 kroner, slik at brutto tjenstepensjon, det vil si før samordning, og før levealdersjustering utgjør 231 000 kroner ($350\,000 \cdot 0,66$). Samordningsfradragene utgjør totalt 170 000 kroner.

Til forskjell fra i eksempel 4, tas alderspensjon fra folketrygden ut fra 62 år. Tjenstepensjon tas fremdeles ut ved 67 år. I *pensjonsberegningen* skal dermed brutto tjenstepensjon og samordningsfradrag divideres med forholdstallet som gjelder ved 67 år, det vil si 1,053, mens basispensjonen divideres med forholdstallet som gjelder ved 62 år, det vil si 1,341.

Pensjonsberegning	<i>Levealdersjustering</i>	<i>Pensjon etter levealdersjustering</i>
Brutto tjenstepensjon	231 000/1,053	219 000 kroner
- Samordningsfradrag	170 000/1,053	161 500 kroner
= Netto tjenstepensjon		57 500 kroner
+ Alderspensjon fra folketrygden	178 000/1,341	132 700 kroner
= Samlet pensjon		190 200 kroner

Ved *prøvingen av garantien* skal imidlertid folketrygdens alderspensjon beregnes som om den tas ut samtidig med tjenstepensjonen. I denne beregningen skal dermed basispensjonen divideres med 1,053. Garantitillegget blir dermed fremdeles 4 500 kroner.

Prøving av garanti	<i>Levealdersjustering</i>	<i>Pensjon etter levealdersjustering</i>
Netto tjenstepensjon		57 500 kroner
+ Alderspensjon fra folketrygden	178 000/1,053	169 000 kroner
= Samlet pensjon		226 500 kroner

4 Tilpasning av alderspensjon etter særaldersgrense

4.1 Innledning

En del stillinger i offentlig sektor har lavere aldersgrense (særaldersgrense) enn den alminnelige aldersgrensen på 70 år. Laveste aldersgrense i stat og kommune er 60 år. Det er mulig å fratregge med alderspensjon tre år før aldersgrensen, dersom summen av tjenestetid og alder er minst 85 år på uttakstidspunktet. For eksempel kan militært personell og polititjenestemenn ta ut alderspensjon fra fylte 57 år selv om de har aldersgrense 60 år. Det finnes også ordninger med lavere aldersgrense, jf. den lovfestede pensjonsordningen for ballettdansere, sangsolister og korsangere ved Den norske Opera der den laveste aldersgrensen er 41 år.

Pensjoner etter særaldersgrense beregnes på samme måte som andre tjenstepensjoner i offentlig sektor. Pensjonene samordnes i dag med alderspensjon fra folketrygden ved 67 år, på samme måte som for personer med alminnelig aldersgrense. Det vil si at fram til 67 år utbetales det kun tjenstepensjon. Samlet pensjon går normalt noe opp etter samordningen ved 67 år.

4.2 Spørsmål om levealdersjustering av alderspensjon etter særaldersgrense

Det fremgår av avtalen at alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger skal omfattes av levealdersjustering. I utgangspunktet vil dette også omfatte alderspensjon etter særaldersgrense.

I opplegget for levealdersjustering av ordinær alderspensjon fra tjenstepensjonsordning som er beskrevet over, benyttes forholdstallene fra folketrygdens alderspensjon. Disse er normert til 1,000 med utgangspunkt i uttak av alderspensjon ved 67 år for 1943-kullet, det vil si den samme alderen som ordinær alderspensjon fra tjenstepensjonsordning kan tas ut fra. For senere årskull vil forholdstallet ved 67 år endres i tråd med endringer i levealderen. Forholdstallene i folketrygden kan dermed ikke benyttes direkte dersom alderspensjon etter særaldersgrense skal levealdersjusteres ved uttaksalderen siden denne er lavere enn 67 år.

Levealdersjustering av en livsvarig alderspensjon betyr at pensjonsnivået på et gitt uttakstidspunkt justeres mellom årskull for endringer i gjensvarende levealder fra dette uttakstidspunktet. For gruppen med aldersgrense 60 år, vil dette eksempelvis bety at pensjonsnivået på 66 prosent skal justeres i forhold til endringer i gjensvarende levealder fra 60 år. Det vil si at det må lages egne levealdersjusteringsfaktorer for alle de ulike særaldersgrensene, der faktoren

normeres til 1,000 når levealdersjusteringen starter. Et slikt system vil bli svært komplisert og administrativt krevende.

Et alternativ kunne vært å benytte det samme opplegget for levealdersjustering fra 67 år som er skissert over også for alderspensjon etter særaldersgrense, og at pensjonene i tillegg justeres særskilt i forhold til levealdersutviklingen (reduisert dødelighet) i perioden fra uttak til 67 år. Alderspensjon etter særaldersgrense som tas ut ved 57 år skal da justeres i forhold til levealdersutviklingen i perioden 57–67 år.

Den økonomiske effekten av å levealdersjustere pensjon etter særaldersgrense før 67 år vil være liten både for den enkelte pensjonist og for tjenstepensjonsordningens utgifter. Dette skyldes at de største endringene i dødelighet skjer i slutten av livet. Det vil med andre ord kun være små endringer i dødelighet i årene før 67 år. Eksempelvis vil levealdersjustering basert på endring i dødelighet før 67 år i de første kullene etter 2011 anslagsvis redusere pensjonene med i underkant av 0,1 prosent pr. årskull. Det vil si at levealdersjusteringen av en årlig tjenstepensjon på 300 000 kroner ville innebære en reduksjon på maksimalt 300 kroner pr. år.

En tredje mulighet er at alderspensjon etter særaldersgrense først levealdersjusteres ved 67 år, etter samme prinsipper som for ordinær alderspensjon fra tjenstepensjonsordning. En slik løsning vil være enkel å administrere. Den vil imidlertid innebære at personer med særaldersgrense skjermes for virkningen av redusert dødelighet før 67 år. Effekten vil som omtalt over være liten i de første årene etter 2011, men den forventes på sikt å øke i takt med endringen i dødelighet. På lang sikt vil en slik løsning kunne innebære at personer med særaldersgrense får høyere pensjon fram til 67 år enn etter levealdersjustering og samordning ved 67 år.

Departementet legger som omtalt over til grunn at de løsninger som nå foreslås skal gjelde for de årskullene som får beregnet alderspensjon fra folketrygden etter dagens regler, det vil si årskull til og med 1953-kullet. På grunn av den individuelle garantien, som også skal gjelde fra 67 år for personer med særaldersgrense i disse årskullene, vil disse kullene også etter 67 år være sikret en pensjon på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Departementet foreslår på denne bakgrunn at alderspensjon etter særaldersgrense først levealdersjusteres ved 67 år, på samme måte som ordinær alderspensjon fra tjenstepensjonsordning. Departementet legger til grunn at disse reglene også skal gjelde for personer som har tatt ut alderspensjon etter særaldersgrense før 1. januar 2011 og fyller 67 år etter 1. januar 2011.

Det vises til utkast til endringer i SPK-loven § 24 fjerde ledd.

Det legges til grunn at spørsmålet om levealdersjustering av alderspensjon til personer med særaldersgrense må vurderes på nytt når regelverket som skal gjelde for senere årskull fastsettes.

Personer med alderspensjon etter særaldersgrense vil ha mulighet til å kompensere for levealdersjustering ved å gjeninntre i medlemspliktig stilling etter 67 år, jf. omtalen i avsnitt 3.3.

4.3 Samordning med folketrygdens alderspensjon

Folketrygdens alderspensjon utbetales i dag tidligst fra 67 år. Fra samme alder samordnes alderspensjon etter særaldersgrense med alderspensjon fra folketrygden, på samme måte som for personer med alminnelig aldersgrense. Det vil si at det fram til 67 år kun utbetales tjenstepensjon.

De fleste som mottar alderspensjon etter særaldersgrense får full tjenstepensjon, det vil si at de har full opptjeningstid i tjenstepensjonsordningen. Også disse vil få mulighet til å ta ut fleksibel alderspensjon fra folketrygden fra 62 år fra 2011. Selv om det må antas at de fleste ikke vil ha behov for å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år, må det tas stilling til om alderspensjon etter særaldersgrense skal samordnes dersom alderspensjon fra folketrygden tas ut før 67 år. Dersom det skal samordnes før 67 år, må det samordnes i forhold til den (levealdersjusterte) folketrygden som faktisk kommer til utbetaling. Denne samordningen må i så fall fortsette livet ut, det vil si at det ikke samordnes på nytt ved 67 år som for ordinær alderspensjon fra tjenstepensjonsordning. Tjenstepensjonen må imidlertid levealdersjusteres fra 67 år som beskrevet i avsnitt 4.2 over. Å ha ulikt tidspunkt for levealdersjustering av alderspensjon fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen og ulike samordningsregler for alderspensjoner fra offentlig tjenstepensjonsordninger vil komplisere regelverket.

En annen mulighet er at også alderspensjon etter særaldersgrense samordnes ved 67 år. Denne løsningen vil innebære at det blir adgang til å motta alderspensjon fra folketrygden samtidig med tjenstepensjon før 67 år uten at pensjonene samordnes. Selv om alderspensjonen fra folketrygden på grunn av tidlig uttak vil være relativt lav, kan samlet pensjon med denne løsningen bli relativt høy i perioden før 67 år.

Med samordningsreglene som vil gjelde fra 67 år, vil imidlertid tidlig uttak av alderspensjon fra folketrygden innebære lavere samlet pensjon fra 67 år. Dette skyldes at det ved 67 år skal samordnes som om folketrygden var tatt ut ved 67 år. Samordningsfradraget blir dermed høyere enn den folketrygden som utbetales. Imidlertid vil samlet pensjon over livsløpet ikke vil avhenge av når folketrygden tas ut siden de nøytrale uttaksreglene i folketrygden sikrer at samlet forventet utbetalt folketrygd vil være den samme uavhengig av uttakstidspunkt.

Departementet foreslår etter en samlet vurdering at også alderspensjon etter særaldersgrense skal samordnes med alderspensjon fra folketrygden fra 67 år, på samme måte som for ordinær alderspensjon fra tjenestepensjonsordning. Den individuelle garantien gjelder fra samme alder.

Det vises til utkast til endringer i samordningsloven § 24 nr. 1 andre ledd.

5 Avtalefestet pensjon i offentlig sektor

5.1 Videreføring av dagens regler

Dagens regler for avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor skal etter avtalen av 4. juni 2009 videreføres. Det vil si at AFP fortsatt skal være en tidsbegrenset ytelse fra 62 til 67 år. Det er et vilkår for å få AFP at en står i stilling på uttakstidspunktet og for øvrig fyller visse individuelle vilkår om forutgående opptjening mv. Stillingen må fratres helt eller delvis. Fra 62 til 65 år beregnes AFP i offentlig sektor som dagens AFP i privat sektor, dvs. som en alderspensjon fra folketrygden med grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg (folketrygdberegnet AFP). Dessuten ytes et særskilt AFP-tillegg på kr 20 400. Fra 65 år beregnes AFP som en tjenestepensjon. Dersom en folketrygdberegnet AFP gir en høyere ytelse, har pensjonisten krav på dette beløpet i AFP også etter 65 år. AFP er i dag en samordningspliktig ytelse (med unntak av AFP-tillegget).

AFP-ordningene i offentlig sektor er i store trekk like, og de er regulert i tariffavtaler. AFP til personer som er medlem i Statens Pensjonskasse er dessuten regulert i en egen lov (lov 11. juni 1993 nr. 64 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl.). Også for medlemmer av pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. er det gitt en egen lov om avtalefestet pensjon. AFP fra 65 år er for disse gruppene også regulert i de respektive tjenestepensjonslovene. Både tariffavtalen og lovene om AFP viser til regelverket for AFP i privat sektor (lov 23. desember 1988 nr. 110 om statstilskott til ordninger for avtalefestet pensjon).

AFP-ordningen i privat sektor er avtalt lagt om fra 1. januar 2011, og i denne forbindelse er det foreslått at dagens tilskottslov erstattes av en ny lov, jf. Ot.prp. nr. 111 (2008-2009) og Prop. 17 L (2009-2010) om lov om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottsloven). Den nye AFP-ordningen i privat sektor er tilpasset fleksibel alderspensjon i folketrygden, og vil dermed ikke lenger være lik ordningen som skal videreføres i offentlig sektor. Ny AFP i privat sektor har nøytrale uttaksregler, og er utformet som et livsvarig påslag til alderspensjonen fra folketrygden.

Departementet har på denne bakgrunn utarbeidet et utkast til ny AFP-lov for medlemmer av Statens Pensjonskasse hvor de forhold som i dag er regulert i

gjeldende lov om statstilskott er tatt inn, jf. avsnitt 9.6. Det må utarbeides en tilsvarende lov for medlemmer av pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Departementet foreslår videre en teknisk justering i folketrygdloven for å videreføre dages regler om godskriving av antatte framtidige pensjonspoeng i folketrygden, jf. avsnitt 9.5. Departementet legger for øvrig til grunn at reglene i forskrift om kombinasjon av avtalefestet pensjon og arbeidsinntekt skal videreføres.

5.2 Spørsmål om levealdersjustering av AFP i offentlig sektor

Det går ikke eksplisitt fram av avtalen om AFP i offentlig sektor skal levealdersjusteres. En eventuell levealdersjustering av en tidsbegrenset ytelse som AFP må bety at pensjonen justeres i forhold til endringen i levealder (reduisert dødelighet) i den perioden AFP utbetales, det vil si fra 62 til 67 år.

Dersom AFP skal levealdersjusteres, kan ikke forholdstallene i folketrygden benyttes siden disse er fastsatt for livsvarige ytelser. Det må dermed eventuelt utarbeides egne levealdersjusteringsfaktorer særskilt for levealdersjustering av AFP. Det bør for øvrig være mulig å kompensere for levealdersjusteringen.

Den økonomiske effekten av å levealdersjustere AFP vil dessuten være liten. Dette skyldes at det kun er små endringer i dødelighet i årene før 67 år. Eksempelvis tilsier endringen i dødelighet fra 62 til 67 år i de første kullene etter 2011 en levealdersjustering av AFP-pensjonen ved uttak 62 år på om lag 0,05 prosent pr. årskull. Det vil si at levealdersjustering av en AFP-pensjon på 200 000 kroner vil innebære en reduksjon på om lag 100 kroner pr. år.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at AFP i offentlig sektor ikke skal levealdersjusteres.

5.3 Forholdet mellom AFP i offentlig sektor og alderspensjon fra folketrygden

Det går fram av avtalen at personer som velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år ikke i tillegg skal kunne ta ut folketrygd- eller tjenstepensjonsberegnet AFP. Siden alderspensjon fra folketrygden i dag ikke kan tas ut før 67 år, har det ikke vært mulig å kombinere AFP med denne ytelsen. Det har derfor ikke vært behov for å regulere det omtalte forholdet i avtalen tidligere.

Departementet legger til grunn at en person som har tatt ut alderspensjon fra folketrygden helt eller delvis, og som senere ønsker å ta ut AFP (og fremdeles fyller vilkårene for AFP), må ha anledning til dette dersom utbetalingen av folketrygdens alderspensjon stoppes. Tilsvarende må en person som har tatt ut

AFP helt eller delvis, senere kunne velge å ta ut folketrygdens alderspensjon. Departementet legger til grunn at retten til AFP da vil falle bort.

Det vises til utkast til lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse § 3 første ledd bokstav e første punktum, og SPK-loven § 21 sjettede ledd.

5.4 Samordning av offentlig tjenstepensjon med AFP i privat sektor

AFP i privat sektor utbetales i dag i perioden 62–66 år. Personer som har rett til privat AFP vil også kunne ha rett til offentlig tjenstepensjon i denne perioden. Dette kan være personer tidligere har arbeidet i offentlig sektor, og som har en oppsatt pensjon som gir rett til tjenstepensjon før 67 år. Det vil også kunne gjelde for personer med alderspensjon etter særaldersgrense eller delvis uførepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning. Offentlig tjenstepensjon samordnes i dag med AFP i privat sektor etter de ordinære reglene for samordning med grunnpensjon og tilleggspensjon/sært tillegg, jf. omtalen i avsnitt 2.

Som omtalt i avsnitt 5.1, er AFP-ordningen i privat sektor avtalt lagt om fra 1. januar 2011, og det er lagt fram lovforslag om ny AFP-tilskottslov. AFP vil etter dette være knyttet til uttak av fleksibel alderspensjon fra folketrygden og utformes som et nøytralt, livsvarig påslag til alderspensjonen. Alderspensjon fra folketrygden og AFP i privat sektor kan dermed tas ut samtidig, og løpe parallelt livet ut. AFP-ordningen er utformet med et såkalt tonivåuttak, som innebærer at dersom AFP tas ut før 67 år gis det et fast kronetillegg fram til 67 år, samtidig som den livsvarige delen av AFP reduseres, jf. nærmere Ot.prp. 111 (2008-2009) punkt 4.1.5. AFP i privat sektor er foreslått regulert som alderspensjon i folketrygden, det vil si med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent.

Det er videre foreslått at det skal ytes et særskilt kompensasjonstillegg til AFP for arbeidstakere født i årskullene 1944-1962. Kompensasjonstillegget ytes dermed til de første årskullene som omfattes av levealdersjustering, og som skal beholde dagens opptjeningsmodell helt eller delvis. Disse årskullene vil ikke ha samme mulighet til å kompensere for levealdersjusteringen som senere årskull. Kompensasjonstillegget ytes livsvarig som et fast beløp, det vil si at det ikke reguleres. Se for øvrig Ot.prp. 111 (2008-2009) punkt 4.2.

AFP-pensjonen beregnes på grunnlag av summen av inntekten i alle inntektsår fram til 62 år. Det vil si at også eventuelle år en person har opptjent tjenstepensjon i offentlig sektor vil bidra til å øke AFP-pensjonen. Det skal for øvrig fortsatt ytes statstilskudd til ordningen.

Tjenestepensjonene i offentlig sektor skal videreføres som bruttoordninger. Som omtalt over skal også hovedreglene for samordning videreføres. Departementet mener både hensynet til størst mulig grad av videreføring av dagens regelverk for de offentlige tjenestepensjonsordningen. Også utformingen av den nye AFP-ordningen i privat sektor, tilsier at offentlig tjenestepensjon fortsatt skal samordnes med AFP i privat sektor. Siden alle inntektsår gir opptjening av privat AFP, vil de årene en har jobbet i offentlig sektor både gi opptjening av privat AFP og offentlig tjenestepensjon. Dersom AFP og tjenestepensjon ikke samordnes vil en dermed kunne få dobbel uttelling for årene i offentlig sektor.

Ny AFP i privat sektor har nøytrale uttaksregler som er utformet etter samme prinsipper som de nøytrale uttaksreglene som innføres i folketrygdens alderspensjon fra 2011. Departementet mener derfor at reglene for samordning av offentlig tjenestepensjon med ny AFP i privat sektor må bygge på de samme samordningsprinsippene som for samordning med fleksibel alderspensjon, jf. avsnitt 3.

Departementet foreslår derfor at det skal samordnes tidligst fra 67 år, og som om ny AFP i privat sektor tas ut samtidig med tjenestepensjon. Departementet foreslår at samordningsfradraget skal reduseres i forhold til opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen (tjenestetidsbrøken), i samsvar med gjeldende prinsipper for samordning av tjenestepensjon. Siden denne samordningen først og fremst vil gjelde for personer med kort opptjeningstid i tjenestepensjonsordningen, vil samordningsfradragene for de fleste være relativt små.

Det vises til utkast til endringer i samordningsloven § 25.

5.5 Forholdet mellom uttak av privat og offentlig AFP

I forslaget til ny AFP-tilskottslov som er omtalt i avsnitt 5.1, er det foreslått at AFP i privat sektor ikke kan ytes til personer som har mottatt statlig eller kommunal avtalefestet pensjon, jf. utkast til ny AFP-tilskottslov § 8 tredje ledd i Prop. 17 L (2009-2010).

Tilsvarende mener departementet at en ikke senere bør kunne motta AFP i offentlig sektor dersom en allerede har mottatt AFP i privat sektor. Det foreslås derfor at det tas inn en bestemmelse om dette i ny lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse og lov om Statens Pensjonskasse.

Det vises til utkast til lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse § 3 første ledd bokstav e andre punktum, og SPK-loven § 21 sjettede ledd.

6 Regulering av pensjon

6.1 Regulering av alderspensjon og AFP

Det går fram av avtalen at alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning, i samsvar med Stortingets vedtak fra 2005, skal *«reguleres etter nye regler på samme måte og fra samme tidspunkt som alderspensjon fra folketrygden.»* De nye reguleringsprinsippene i folketrygden, som ble vedtatt ved lov 5. juni 2009 nr. 32, innebærer at pensjoner under opptjening skal reguleres med lønnsveksten. Alderspensjoner under utbetaling skal som hovedregel reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Det er lagt til grunn at dette på sikt vil tilsvare en regulering tilsvarende et gjennomsnitt av pris- og lønnsvekst.

Tjenstepensjon under opptjening er direkte knyttet til pensjonsgrunnlaget (normalt sluttlønnen), og følger dermed den enkeltes lønnsutvikling. Det er derfor ikke aktuelt å fastsette regler om regulering av tjenstepensjon under opptjening for dem som står i stilling fram til pensjonen tas ut.

Forholdet er annerledes dersom en har opptjent rett til pensjon, men ikke arbeider i offentlig sektor når pensjonsretten inntreffer. En har da en oppsatt (utsatt) pensjonsrett, som normalt kommer til utbetaling fra aldersgrensen for stillingen (men tidligst fra fylte 65 år i Statens Pensjonskasse). Departementet legger til grunn at de samme prinsippene som innføres i folketrygden fra 2011 for pensjoner under opptjening skal gjelde for oppsatte rettigheter i de offentlige tjenstepensjonsordningene. Det vil si at oppsatt pensjonsrett før utbetaling skal reguleres i samsvar med lønnsveksten.

Alderspensjon under utbetaling utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Ved beregningen tas det videre hensyn til opptjeningstid og pensjonsgrad. Det vil si at tjenstepensjon under utbetaling alltid beregnes med utgangspunkt i pensjonsgrunnlaget. Stortingsforliket og avtalen innebærer at alderspensjon under utbetaling fra offentlig tjenstepensjonsordning fra 1. januar 2011 skal reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Reguleringen av alderspensjon under utbetaling må gjennomføres ved at pensjonsgrunnlaget reguleres med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent siden det er pensjonsgrunnlaget som er utgangspunktet for beregning av alderspensjon under utbetaling.

Regulering av AFP i offentlig sektor er ikke omtalt verken i pensjonsforliket eller avtalen i lønnsoppgjøret. Siden AFP er en pensjon under utbetaling, mener departementet at det er naturlig at AFP reguleres på samme måte som alderspensjon fra folketrygden og tjenstepensjon under utbetaling. Departementet foreslår derfor at AFP under utbetaling reguleres med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Dette innebærer for øvrig at AFP i

offentlig sektor vil reguleres på samme måte som AFP i privat sektor, jf. Prop. 17 L (2009-2010).

Det er naturlig å regulere pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen for personer som har tatt ut AFP på samme måte som for personer som mottar alderspensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning. Det vil si at pensjonsgrunnlaget fra fratredelsestidspunktet reguleres med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Denne løsningen innebærer at dagens opplegg videreføres, det vil si at pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen reguleres på samme måte som AFP-pensjonen i perioden som AFP-pensjonist.

Det vises til utkast til endringer i SPK-loven § 42.

I dag er det ikke regler for regulering av samordningsfradragene. Dette skyldes at alle fradragene avhenger av grunnbeløpet, og dermed følger utviklingen i grunnbeløpet. Når reguleringen av alderspensjon under utbetaling fra 1. januar 2011 ikke lenger skal følge utviklingen i grunnbeløpet, er det behov for å fastsette hvordan samordningsfradragene for alderspensjon fra folketrygden skal reguleres. Departementet foreslår at samordningsfradragene skal reguleres på samme måte som alderspensjonen, det vil si i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent.

Det vises til utkast til endringer i samordningsloven § 26.

6.2 Regulering av uføre- og etterlattepensjon

I folketrygden skal uføre og etterlattepensjon fortsatt reguleres med lønnsveksten. For uførepensjon går dette fram av pensjonsforliket fra 2005 der det heter at «*Uføretrygden skal også i den nye ordningen justeres i takt med lønnsveksten.*» I Ot.prp. nr. 106 (2008-2009) Om lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger i folketrygdens regelverk som følge av pensjonsreformen) foreslås det at pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle fortsatt skal reguleres gjennom endringer i grunnbeløpet. I folketrygden har en i dag rett til uføre- og etterlattepensjon fram til 67 år.

Departementet mener at uføre- og etterlattepensjonene fra offentlig tjenstepensjon bør reguleres på samme måte som i folketrygden. Det vil si at disse ytelsene fra tjenstepensjonsordningen fortsatt bør reguleres med lønnsveksten. Det er imidlertid visse forskjeller mellom folketrygden og tjenstepensjonsordningen med hensyn til hvor lenge en kan motta disse ytelsene. Uførepensjon mottas i folketrygden til 67 år, mens en i tjenstepensjonsordningen går over til alderspensjon ved aldersgrensen (som oftest 70 år), jf. for øvrig avsnitt 7.2. Også etterlattepensjon fra folketrygden ytes til 67 år. Denne ytelsen er i tjenstepensjonsordningene livsvarig.

For å oppnå mest mulig likhet i reguleringen av ytelser fra folketrygden og tjenestepensjonsordningene, kan det stilles spørsmål ved uføre- og etterlattepensjoner i tjenestepensjonsordningene skal reguleres med lønnsveksten fram til 67 år, og deretter reguleres som alderspensjon under utbetaling. Departementet ber om høringsinstansenes syn på dette spørsmålet.

7 Øvrige spørsmål

7.1 Vilkår om framsetting av krav om alderspensjon fra folketrygden

Det er i dag et vilkår for rett til tjenestepensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning at medlemmet setter fram krav om de ytelsene som vedkommende har rett til fra folketrygden. Innføringen av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 62 år innebærer at en får rett til alderspensjon fra folketrygden samtidig med alderspensjon etter særaldersgrense før 67 år.

Som det framgår av avsnitt 4.3, foreslår departementet at alderspensjon etter særaldersgrense tidligst skal samordnes ved 67 år. Det foreslås derfor at gjeldende regler justeres slik at det ikke kreves at alderspensjon fra folketrygden skal tas ut før 67 år. I Statens Pensjonskasse kan dette gjennomføres ved en forskriftsendring.

Det vises til utkast til endringer i forskrift om vilkår for rett til ytelser etter lov om statens pensjonskasse og etter enkelte andre lover når det foreligger rett til ytelser etter lov om folketrygd §§ 1 og 2.

7.2 Overgang fra uførepensjon til alderspensjon

I dag utbetales uførepensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning fram til aldersgrensen som gjelder for stillingen medlemmet hadde. Fra denne alderen utbetales alderspensjon. De aller fleste medlemmene har 70 års aldersgrense og går dermed over på alderspensjon fra 70 år.

En videreføring av dagens regelverk på dette området er problematisk i forhold til levealdersjustering av alderspensjon fra tjenestepensjonsordningene. Dersom en skal benytte reglene for levealdersjustering som er foreslått i avsnitt 3 foran, vil dette innebære at samtlige uførepensjonister med aldersgrense 70 år automatisk vil få kompensert for levealdersjusteringen.

En mulig løsning for å unngå en slik forskjellsbehandling av alderspensjonister fra offentlig tjenestepensjonsordning, kan være at en ved overgangen til alderspensjon ved 70 år gjennomfører levealdersjusteringen ved å benytte forholdstallet for det aktuelle årskullet ved 67 år. Forholdstallet ved 67 år benyttes da både til å levealdersjustere bruttopensjonen, og i fastsettingen av samordningsfradragene.

En annen mulig løsning kan være å endre overgangstidspunktet fra uføre- til alderspensjon til 67 år. En slik løsning vil være i samsvar med dagens regler for overgang fra uføre- til alderspensjon i folketrygden. Selv om en går over til alderspensjon ved 67 år vil det være naturlig å beholde dagens medregningsregler, det vil si en fortsatt medregner tjenestetid fram til aldersgrensen for stillingen ved beregning av uføre- og alderspensjon.

Ved overgang til alderspensjon vil den individuelle garantien komme til anvendelse for de samme årskullene som ellers også for tidligere uføre. Det vil si at dersom den samlede alderspensjonen fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen etter levealdersjustering og samordning er lavere enn 66 prosent av pensjonsgrunlaget, vil det bli utbetalt et garantitillegg.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på spørsmålene som reises i dette avsnittet.

7.3 Delvis uførepensjon fra tjenstepensjonsordning og alderspensjon fra folketrygden

Medlemmer av en tjenstepensjonsordning kan ha rett til uførepensjon uten at det foreligger rett til uførepensjon fra folketrygden. Det kan for eksempel ytes uførepensjon fra tjenstepensjonsordning etter lavere uføregrad enn 50 prosent. I visse tilfeller kan det også ytes uførepensjon fra tjenstepensjonsordning etter høyere grad, uten at det foreligger rett til uføreytelse fra folketrygden. Dette gjelder særlig der tjenstepensjonsordningen kan gi uførepensjon på grunn av alderssvekkelse fra fylte 64 år, uten at de vanlige medisinske kriterier er oppfylt.

På samme måte som for alderspensjon fra tjenstepensjonsordning som ytes før 67 år etter særaldersgrense, foreslår departementet at det i disse tilfellene ikke samordnes med fleksibel alderspensjon fra folketrygden fra 62 år. Se nærmere avsnitt 4.3. Fra 67 år vil tjenstepensjonen samordnes med folketrygdens alderspensjon. Det skal da samordnes som om hele alderspensjonen fra folketrygden var tatt ut ved 67 år.

7.4 Samordning av etterlattepensjon fra tjenstepensjonsordning og alderspensjon fra folketrygden

Etterlattepensjon fra tjenstepensjonsordning er en livsvarig ytelse. Det er innført en nettoordning for etterlattepensjon der pensjonen ikke skal samordnes med pensjon fra folketrygden. Stadig flere blir omfattet av denne ordningen. I de første årene etter 2011 vil det imidlertid fortsatt være personer som omfattes av reglene om brutto etterlattepensjoner, som skal samordnes med pensjon fra folketrygden.

Også i disse tilfellene foreslår departementet at samordning med eventuell alderspensjon fra folketrygden skal skje først fra fylte 67 år, og etter samme prinsipper som for alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen, jf. avsnitt 3.

7.5 Samordning av pensjon fra personskadetrygd

Det ytes fortsatt en del pensjoner etter lovene om krigspensjonering og eldre lovgivning om yrkesskadetrygd. Ordningene yter livsvarige uførepensjoner og pensjoner til etterlatte. Krigspensjoneringslovene omfatter forhold som knytter seg til andre verdenskrig. Den eldre lovgivningen om yrkesskadetrygd gjelder skadetilfeller før 1. januar 1971. Denne lovgivningen regulerer således forhold som ligger mange år tilbake i tid, og antallet pensjonister synker. Ved utgangen av 2008 var det om lag 4 000 uførepensjonister og 5 500 enkepensjonister omfattet av ordningene.

Disse pensjonene defineres som personskadetrygd i samordningsloven, og samordnes både med offentlig tjenstepensjon og pensjon fra folketrygden. De aller fleste som mottar tjenstepensjon i gruppen som mottar personskadetrygd har allerede alderspensjon fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen. De vil dermed ikke omfattes av de tilpasninger som er foreslått for tjenstepensjonsordningene i dette høringsnotatet. Det vil likevel kunne forekomme enkelte tilfeller der tjenstepensjonen skal levealdersjusteres, for eksempel der det ytes enkepensjon fra en personskadetrygd til en person som pr. 1. januar 2011 ikke har fylt 67 år. Departementet legger til grunn at det i slike tilfeller skal samordnes med tjenstepensjon etter levealdersjustering.

Pensjon fra personskadetrygd skal også samordnes med alderspensjon fra folketrygden, som fra 2011 kan tas ut fleksibelt fra 62 år. Også slik samordning vil gjelde i begrenset omfang. Departementet legger til grunn at samordningen med alderspensjon fra folketrygden i disse tilfellene skal skje først fra fylte 67 år, og etter samme prinsipper som for alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen, jf. avsnitt 3.

Det vises til utkast til endringer i samordningsloven § 24 nr. 2, jf. nr. 1.

8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Avtalen i årets tariffoppgjør slår fast at de offentlige tjenstepensjonsordningene fra 1. januar 2011 skal tilpasses innføringen av fleksibel alderspensjon, og at offentlig tjenstepensjon skal levealdersjusteres og reguleres etter nye regler som i folketrygden. Dersom de offentlige tjenstepensjonsordningene ikke hadde blitt tilpasset endringene i folketrygden, vil utgiftene til bruttoordningene i offentlig sektor ha økt. Dette skyldes at bruttoordningene sikter mot et gitt nivå på samlet pensjon, slik at ordningene måtte ha dekket opp reduksjonen i folketrygdens alderspensjon som følge av levealdersjustering og ny regulering.

På kort sikt vil utgiftene til tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor trolig påvirkes lite av de foreslåtte tilpasningene. Utgiftene vil først og fremst påvirkes av nye regler for regulering, innføringen av levealdersjustering og den individuelle garantiordningen. Siden både levealdersjustering og ny regulering gjennomføres på samme måte som i folketrygden, virker det rimelig å legge til grunn at utgiftene til tjenstepensjon og AFP i utgangspunktet vil påvirkes om lag på samme måte som i folketrygden. Effektene kan likevel bli ulike, særlig effekten av levealdersjustering. Dette skyldes at levealdersjustering får effekt først når nye årskull pensjoneres. Ettersom veksten i antall nye pensjonister trolig vil være størst i de offentlige tjenstepensjonsordningene, kan effekten av levealdersjusteringen bli større her enn i folketrygden.

De første årene etter 2011 vil ny regulering ha størst effekt på utgiftene i folketrygden. Dette følger av at de nye reguleringsreglene skal gjelde for alle alderspensjonister, også de som pr. 1. januar 2011 mottar en løpende alderspensjon. De nye reglene for regulering av alderspensjon er anslått å redusere de langsiktige utgiftene i folketrygden med om lag 8 prosent i forhold til en videreføring av dagens reguleringsregler. På lengre sikt vil levealdersjustering få gradvis større betydning for utgiftene. Den langsiktige effekten av innføringen av levealdersjustering er anslått å være en reduksjon i kostnadene med 15 prosent. Selv om ny regulering vil redusere utgiftene mest på kort sikt, vil med andre ord levealdersjusteringen bety mest på lang sikt. Effekten av levealdersjusteringen vil imidlertid bli lavere i de offentlige tjenstepensjonsordningene enn i folketrygden. Dette skyldes den individuelle garantiordningen som bidrar til å skjerme de første årskullene for virkningen av levealdersjusteringen.

Som omtalt i avsnitt 1.1, foreslås det i dette høringsnotatet kun endringer som skal gjelde for årskull til og med 1953-kullet. Forslagene vil dermed kun påvirke utgiftene til alderspensjon for disse årskullene. For yngre årskull vil også den nye opptjeningsmodellen i folketrygden, som skal fases gradvis inn fra 1954-kullet, kunne påvirke kostnadene knyttet til bruttoordningene i offentlig sektor.

Tilpasningene i regelverket for de offentlige tjenstepensjonsordningene og AFP i offentlig sektor vil også kreve relativt betydelige tilpasninger i pensjonsleverandørenes administrative systemer. Blant annet må IKT-systemene tilpasses endringene i regelverket, og det må etableres nye rutiner for håndtering av pensjoner. Det må også utarbeides nye rutiner for informasjonsutvekslingen mellom tjenstepensjonsleverandørene og Arbeids- og velferdsdirektoratet.

9 Utkast til lov- og forskriftsendringer

9.1 Innledning

Som omtalt i avsnitt 1.3 varslet statsministeren i brev til Riksmeklingsmannen av 4. juni 2009 at Regjeringen vil fremme forslag til tilpasninger i regelverket for de lovfestede tjenestepensjonsordningene i tråd med innholdet i avtalen, og at regjeringen legger til grunn at hovedtrekkene i endringene i reglene for tjenestepensjon i staten også gis virkning for øvrige offentlige tjenestepensjonsordninger.

I dette avsnittet presenterer departementet utkast til endringer i:

- lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse
- forskrift 18. november 1996 nr. 1084
- lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser
- lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

Videre presenteres utkast til ny lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse. I tillegg til lov- og forskriftsendringene som det er vist til foran i høringsnotatet, er det foreslått noen endringer av lovteknisk karakter.

Departementet tar sikte på å foreslå tilsvarende endringer i de øvrige lovfestede tjenestepensjonsordningene.

9.2 Utkast til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse

§ 15 fjerde ledd oppheves.

I § 20 første ledd bokstav f endres henvisningen til § 24 tredje ledd til § 23 fjerde ledd.

§ 21 første ledd skal lyde:

Et medlem får alderspensjon når han *helt eller delvis* fratrer sin stilling ved eller etter den aldersgrense som gjelder for stillingen.

§ 21 tredje, fjerde, nytt femte og nytt sjette ledd skal lyde:

Rett til alderspensjon har også arbeidstaker *som fratrer* etter fylte 65 år, når dette er bestemt i tariffavtale hvor staten er part, eller i tariffavtale godkjent av departementet.

Rett til alderspensjon etter fylte 65 år har også arbeidstaker som har fratrudd med pensjon etter *lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse*.

Alderspensjon etter tredje og fjerde ledd reduseres ved annen inntekt på samme måte som avtalefestet pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse.

Alderspensjon etter tredje og fjerde ledd kan ikke tas ut samtidig med alderspensjon fra folketrygden. Er det tatt ut alderspensjon fra folketrygden, må den stanses før det gis pensjon etter tredje og fjerde ledd. Det kan heller ikke ytes alderspensjon etter tredje og fjerde ledd til en person som har mottatt avtalefestet pensjon etter AFP-tilskottsloven.

§ 22 skal lyde:

Pensjonen beregnes av medlemmets pensjonsgrunnlag når han fratrer stillingen, jf. likevel § 15.

Den årlige alderspensjonen beregnes slik:

- a) Har medlemmet 30 års tjenestetid eller mer, får han full alderspensjon. Denne skal være 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.*
- b) Har medlemmet en tjenestetid mindre enn 30 år, skal han ha en avkortet alderspensjon, som utgjør så mange trettideler av full pensjon som han har tjenestear.*

Alderspensjonen skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 24.

Forsørger medlemmet barn under 18 år, skal det for hvert barn ytes et barnetillegg på 10 prosent av alderspensjonen etter levealdersjustering. Alderspensjonen med barnetillegg må likevel ikke overstige 90 prosent av pensjonsgrunnlaget etter levealdersjustering når pensjonen er beregnet etter full tjenestetid. Er pensjonen beregnet etter redusert tjenestetid, skal det foretas en forholdsmessig avkortning. Barnetillegg betales ut den måned barnet fyller 18 år eller i tilfelle måneden etter barnets død.

For alderspensjon kommer bestemmelsen i § 28 fjerde ledd om reduksjon for sykepenges til anvendelse dersom sykepengene er beregnet av inntekter som også har vært pensjonsgivende i Pensjonskassen.

Nåværende § 24 blir § 23 med følgende endringer:

I første ledd andre punktum endres henvisningen til § 23 til § 22.

I første ledd fjerde punktum endres henvisningen til folketrygdloven § 19-6 til § 19-10.

Nytt tredje ledd skal lyde:

Oppsatt alderspensjon skal levealdersjusteres etter bestemmelsene i § 24.

Nåværende tredje ledd blir nytt fjerde ledd.

§ 24 skal lyde:

Alderspensjon skal levealdersjusteres, det vil si at den enkeltes pensjon justeres for endringer i befolkningens levealder.

Levealdersjustering gjennomføres ved hjelp av forholdstall som fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet for årskull fra og med 1943-kullet, jf. folketrygdloven § 19-7.

Alderspensjon skal levealdersjusteres tidligst fra 67 år, eller fra det tidspunktet etter 67 år som stillingen fratres ved at pensjonen divideres med forholdstallet som gjelder på fratredelsestidspunktet. Pensjon ved full opptjeningstid skal likevel ikke være høyere enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, det vil si at det ikke skal benyttes lavere forholdstall enn 1,000.

Oppsatt alderspensjon og alderspensjon etter lavere aldersgrense enn 70 år, som kommer til utbetaling før 67 år, skal levealdersjusteres først ved 67 år ut fra forholdstallet ved 67 år.

Merknad: De neste to leddene er kun aktuelle dersom overgangen til alderspensjon fortsatt skal skje ved aldersgrensen, jf. avsnitt 7.2

Ved overgang fra uførepensjon til alderspensjon for medlemmer med aldersgrense 68 og 70 år, skal alderspensjonen ved aldersgrensen levealdersjusteres med forholdstallet som gjelder ved 67 år.

Ved overgang fra vartpenger og ventelønn for dem med aldersgrense 68 og 70 år, skal alderspensjonen ved aldersgrensen levealdersjusteres ut fra forholdstallet ved 67 år.

Når et medlem fratrer stillingen delvis, skal forholdstallet på dette tidspunktet legges til grunn for alderspensjonen for den fratrådte stillingsdelen. Når medlemmet fratrer stillingen helt, skal forholdstallet på dette tidspunktet legges til grunn for alderspensjonen for den resterende stillingsdelen.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om anvendelse av forholdstall.

Ny § 24 a skal lyde:

Medlemmer som 1. januar 2011 har 15 år eller mindre igjen til fylte 67 år, omfattes av en garantiordning.

Garantien gjelder tidligst fra 67 år og anvendes på summen av

- a) alderspensjonen etter loven her samordnet med alderspensjon fra folketrygden etter lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, og*
- b) alderspensjon fra folketrygden.*

Eventuelle ektefelle tillegg etter folketrygdloven og barnetillegg etter folketrygdloven eller etter loven her inngår ikke i beregningen.

For medlemmer som har minst 30 års tjenestetid utgjør garantien 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. For medlemmer som har mindre enn 30 års tjenestetid, jf. § 22 første ledd bokstav b, utgjør garantien et forholdsmessig beløp.

Dersom summen av pensjoner etter andre ledd er lavere enn det garanterte nivået etter tredje ledd, skal det utbetales et garantitillegg som svarer til differansen mellom det garanterte nivået etter tredje ledd og summen av pensjoner etter andre ledd.

Dersom alderspensjon etter loven her er tatt ut før eller ved 67 år, skal alderspensjon fra folketrygden som inngår i garantiberegningen etter andre ledd bokstav b beregnes som basispensjon, jf. folketrygdløven § 19-5 første ledd, dividert med forholdstallet ved 67 år.

Dersom alderspensjon etter loven her er tatt ut etter 67 år, skal alderspensjon fra folketrygden som inngår i garantiberegningen etter andre ledd bokstav b beregnes som basispensjon dividert med forholdstallet på det tidspunktet medlemmet fratrer med alderspensjon etter loven her.

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for oppsatt alderspensjon, likevel slik at tjenestetiden etter tredje ledd fastsettes etter bestemmelsene i § 23 første og andre ledd.

§ 26 første ledd første punktum skal lyde:

Alderspensjon etter § 21 løper fra den første dag i måneden etter at medlemmet ikke oppebærer lønn, og etter § 23 første ledd fra den første dag i måneden etter fylte 67 hvor det blir utbetalt alderspensjon fra folketrygden eller fra den første dag i måneden etter at medlemmet når aldersgrensen, dog tidligst fra den første dag i måneden etter fylte 65 år.

§ 26 tredje ledd siste punktum skal lyde:

Pensjonen beregnes etter reglene i §§ 22-24a.

I § 27 annet ledd siste punktum endres henvisningen til § 24 tredje ledd til § 23 fjerde ledd.

I § 28a første punktum endres henvisningen til § 24 annet ledd til § 23 annet ledd.

§ 29 første punktum skal lyde:

Finner pensjonskassens styre det godtgjort at uførheten skyldes skade eller sykdom som er en umiddelbar følge av usedvanlig påkjenning eller ulykkestilfelle i tjenesten, skal pensjonen uansett tjenestetiden være lik full alderspensjon etter § 22 første ledd bokstav a.

I § 33 annet ledd siste punktum endres henvisningen til § 24 annet ledd til § 23 annet ledd.

I § 38 tredje ledd siste punktum endres henvisningen til § 24 annet ledd til § 23 annet ledd.

§ 42 skal lyde:

Ved alderspensjon under utbetaling reguleres pensjonsgrunnlaget i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Reguleringsfaktoren etter folketrygdloven § 19-14 andre ledd, jf. åttende ledd legges til grunn. Pensjonsgrunnlaget for medlemmer som har tatt ut avtalefestet pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse reguleres tilsvarende.

Ved oppsatte rettigheter, det vil si rettigheter som ikke har kommet til utbetaling, jf. § 23, reguleres pensjonsgrunnlaget med lønnsveksten. Når en arbeidstaker har gått fra et høyere til et lavere pensjonsgrunnlag, jf. § 15 andre ledd, skal det høyere pensjonsgrunnlaget reguleres med lønnsveksten frem til utbetaling. Reguleringsfaktoren for lønnsveksten etter folketrygdloven § 19-14 første ledd, jf. åttende ledd legges til grunn.

Regulering etter første og andre ledd skjer årlig med virkning fra 1. mai.

Merknad: Det må også gis bestemmelser om regulering av uførepensjon, etterlattepensjon og vartpenger.

9.3 Utkast til endringer i forskrift 18. november 1996 nr. 1084

I forskrift 18. november 1996 nr. 1084 om vilkår for rett til ytelser etter lov om statens pensjonskasse og etter enkelte andre lover når det foreligger rett til ytelser etter lov om folketrygd, gjøres følgende endringer:

§ 1 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

For alderspensjon kommer forskriften til anvendelse fra fylte 67 år.

§ 2 første ledd skal lyde:

For rett til pensjon som nevnt i § 1, er det et vilkår at *medlemmet* setter fram krav om de ytelsene som vedkommende har rett til etter loven om folketrygd. Tjenestepensjonsordningen gir pålegg om å sette fram et slikt krav innen en bestemt frist. *For rett til alderspensjon fra fylte 67 år må vedkommende ha fått innvilget alderspensjon fra folketrygden etter minst tilsvarende grad og for samme periode som for tjenestepensjonsordningen.*

9.4 Utkast til endringer i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser

§ 1 nr. 1 første ledd skal lyde:

Denne lov gjelder samordning av ytelsersom en person kan få samtidig fra to eller flere av følgende pensjonsordninger og trygder:

- a. Tjenstepensjonsordning som er fastsatt ved lov eller vedtak av Stortinget, eller som er fastsatt av kommuner og fylkeskommuner for kommunale og fylkeskommunale tillitsmenn, tjenestemenn og arbeidere, *herunder pensjonsordning som yter avtalefestet pensjon som tas ut mellom 65 og 67 år.*
- b. Personskadetrygd fastsatt ved lov.
- c. Ytelsers fra folketrygden.
- d. *Offentlig pensjonsordning som yter avtalefestet pensjon før fylte 65 år som det kan godskrives pensjonspoeng for etter folketrygdloven § 3-19. Det samme gjelder pensjonsordning som yter avtalefestet pensjon i privat sektor mellom 62 og 67 år etter overgangsordningen i AFP-tilskottsloven kapittel 4.*
- e. *Pensjonsordning som yter avtalefestet pensjon i privat sektor etter AFP-tilskottsloven kapittel 2.*

§ 3 første ledd andre punktum oppheves.

§ 19 første ledd første setning skal lyde:

Tjenstepensjon samordnes med alderspensjon fra folketrygden etter følgende regler, *jf. også § 24:*

§19 første ledd nr. 2 skal lyde:

Er alderspensjon fra folketrygden eller tjenstepensjonen gradert, skal fradraget settes ned forholdsmessig. Hvis begge ytelsene er gradert, benyttes den laveste graden.

§ 19 andre ledd, andre og nytt tredje punktum skal lyde:

Er ytelsen fra folketrygden eller tjenstepensjonen gradert, skal fradraget settes ned forholdsmessig. Hvis både ytelsen fra folketrygden og tjenstepensjon er gradert, benyttes den laveste graden.

§ 20 fjerde ledd skal lyde:

Er alderspensjon fra folketrygden gradert, skal fradragsbeløpet i personskadetrygden etter bestemmelsene i første ledd settes ned forholdsmessig.

§ 23 nr. 1 første setning skal lyde:

Tjenstepensjon samordnes med tilleggspensjon fra folketrygden etter følgende regler, jf. også § 24:

I § 23 nr. 2 andre ledd første punktum endres henvisningen til folketrygdloven § 19-7 til § 19-16.

Nytt kapittel VII skal lyde:

Kapittel VII. Alderspensjon fra folketrygden og avtalefestet pensjon – supplerende regler.

§ 24 Samordning av tjenstepensjon og personskadetrygd med alderspensjon fra folketrygden etter folketrygdloven kapittel 19.

1. Samordning av pensjon fra tjenstepensjonsordning med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 foretas med utgangspunkt i basispensjonen. Samordningsfradrag for grunnpensjon, tilleggspensjon, særtillegg og ventetillegg beregnes etter reglene i §§ 19 og 23. Pensjonstillegg/basispensjonstillegg samordnes som særtillegg, jf § 23. Samordningsfradragene divideres med det aktuelle forholdstallet som er fastsatt etter folketrygdloven § 19-7.

Samordningen foretas tidligst fra fylte 67 år. Dersom tjenstepensjonen tas ut før eller ved 67 år, legges forholdstallet ved 67 år til grunn. Dette gjelder også dersom det er tatt ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden før 67 år.

Dersom tjenstepensjonen tas ut etter fylte 67 år, benyttes forholdstallet på uttakstidspunktet. Dette gjelder også dersom det er tatt ut hel eller delvis alderspensjon fra folketrygden på et tidligere tidspunkt.

2. Ved samordning av pensjon fra personskadetrygd med alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 beregnes samordningsfradrag for grunnpensjonen etter reglene i § 20, mens samordningsfradrag for tilleggspensjon, særtillegg og ventetillegg beregnes etter særlovgivningen om yrkesskadetrygd og krigspensjonering. For øvrig gjelder bestemmelsene i nr. 1 i paragrafen her så langt de passer.

§ 25 Samordning med avtalefestet pensjon i privat sektor

Dersom det ytes pensjon fra tjenstepensjonsordning samtidig med avtalefestet pensjon etter AFP-tilskottsloven kapittel 2, skal det gjøres fradrag i tjenstepensjonen.

Fra og med måneden etter at pensjonisten fyller 67 år gjøres det fradrag med den livsvarige delen av avtalefestet pensjon. Dersom det er tatt ut avtalefestet pensjon før fylte 67 år, foretas samordningen som om det var tatt ut avtalefestet pensjon ved 67 år. Fradraget begrenses forholdsmessig hvis pensjonisten ikke har full tjenestetid i tjenstepensjonsordningen.

§ 26 Regulering av samordningsfradrag for alderspensjon og avtalefestet pensjon

Samordningsfradrag for alderspensjon fra folketrygden og avtalefestet pensjon reguleres etter folketrygdloven § 19-14 andre og sjuende ledd.

Någjeldende kapittel VII blir nytt kapittel VIII. Någjeldende §§ 24 – 26 blir nye §§ 27 – 29 og någjeldende §§ 26a - 29 blir nye §§ 30 til 33.

9.5 Utkast til endring i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd

§ 3-19 sjette ledd skal lyde:

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder også for den som mottar *avtalefestet pensjon fra offentlig pensjonsordning før fylte 65 år* og avtalefestet pensjon som omfattes av AFP-tilskottsloven § 12.

9.6 Utkast til lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens Pensjonskasse

§ 1. Loven gjelder pensjon til arbeidstakere i stilling som gir rett til medlemskap i Statens Pensjonskasse, og som ytes i et bestemt tidsrom fram til arbeidstakeren ved fylte 65 år kan få alderspensjon etter lov 28. juli 1949 om Statens Pensjonskasse § 21 fjerde ledd.

§ 2. Arbeidstaker som fratrer sin stilling etter fylte 62 år, har rett til avtalefestet pensjon etter denne loven når dette er bestemt i tariffavtale hvor staten er part, og arbeidstakeren oppfyller følgende vilkår:

- a) Er i lønnet arbeid på uttakstidspunktet.
- b) Har en pensjonsgivende inntekt på uttakstidspunktet som omregnet til årsinntekt overstiger gjeldende grunnbeløp i folketrygden, og hadde en pensjonsgivende inntekt over gjennomsnittlig grunnbeløp i året før uttaksåret.
- c) Er godskrevet pensjonspoeng i folketrygden for minst 10 år i perioden fra og med det år vedkommende fylte 50 år til og med året før uttaksåret.
- d) Har i de 10 beste inntektsårene etter 1966 hatt en pensjonsgivende inntekt på gjennomsnittlig minst to ganger grunnbeløpet i folketrygden.

Det gjennomsnittlige grunnbeløpet i det enkelte inntektsår legges til grunn.

§ 3. Pensjonen beregnes etter tariffavtale hvor staten er part. For øvrig gjelder følgende bestemmelser:

- a) Pensjonen må bestå av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg
- b) Full pensjon skal tilsvare ugradert uførepensjon beregnet etter reglene i folketrygdloven kapittel 3, men uten poengtillegg etter § 7-3 nr. 3 i tidligere lov om folketrygd 17. juni 1966 nr. 12. Det skal heller ikke tas hensyn til en avdød ektefelles poengopptjening eller trygdetid. Forsørgingstillegg ytes etter reglene for alderspensjon i folketrygdloven § 3-24, men slik at det bare ytes tillegg for forsørging av ektefelle som er 60 år eller eldre. Det gis et særskilt AFP-tillegg dersom dette følger av tariffavtale.
- c) Pensjon etter bokstav a) og b), må på uttakstidspunktet ikke overstige 70 prosent av tidligere inntekt.
- d) Dersom pensjonisten har arbeidsinntekt, skal pensjonen, med eventuelt AFP-tillegg, reduseres med samme prosent som arbeidsinntekten utgjør av tidligere inntekt. Dersom pensjonisten har fått utbetalt for lite eller for mye, skal det foretas et etteroppgjør.
- e) Det kan ikke ytes avtalefestet pensjon etter denne loven for tidsrom hvor det ytes arbeidsavklaringspenger, foreløpig uførepensjon, uførepensjon, etterlattepensjon eller alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke ytes avtalefestet pensjon etter denne loven til en person som har mottatt avtalefestet pensjon etter AFP-tilskottsloven.
- f) Ved opphold i institusjon som omfattes av folketrygdloven § 3-27 eller 3-29 settes avtalefestet pensjon ned etter reglene for alderspensjon i folketrygdloven §§ 3-27 og 3-28.
- g) Avtalefestet pensjon etter denne loven utbetales i utlandet etter reglene i folketrygdloven § 19-3.
- h) Folketrygdloven § 22-15 om feilutbetaling gjelder tilsvarende.

§ 4. Regulering av avtalefestet pensjon under utbetaling skjer årlig med virkning fra 1. mai. Pensjonen, unntatt forsørgingstillegg og AFP-tillegg, reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Reguleringsfaktoren etter folketrygdloven § 19-14 andre ledd legges til grunn. Ved første reguleringstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april settes fratrukket forholdsmessig ned ut fra når i denne perioden pensjonen ble tatt ut. Ved regulering av forsørgingstillegg legges reguleringsfaktoren etter folketrygdloven § 19-14 tredje ledd til grunn.

§ 5. Pensjonsordningen skal administreres av Arbeids- og velferdsetaten for så vidt gjelder tilståelse og utbetaling av pensjoner. For øvrig administreres pensjonsordningen av Statens Pensjonskasse. Spørsmålet om en arbeidstaker er omfattet av tariffavtalen avgjøres av departementet.

Vedtak fattet av Arbeids- og velferdsetaten eller Statens Pensjonskasse etter denne lov kan ankes inn for Trygderetten etter lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten.

§ 6. Ytelser etter denne lov er statsgarantert.

§ 7. Departementet kan gi forskrifter om utfylling av vilkårene i §§ 1 – 5, herunder fastsetting av tidligere inntekt, nedre inntektsgrense for avkorting av pensjonen og om etteroppgjør ved inntektsendringer.

§ 8. Loven trer i kraft 1. januar 2011.

Lov 11. juni 1993 nr. 64 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl. oppheves fra 1. januar 2011.

Bestemmelsene i loven her gjelder også for avtalefestet pensjon som er tatt ut før 1. januar 2011.

Vedlegg – Anslag på forholdstall for årskullene 1943–1953

Tabell Anslag på forholdstall for årskullene 1943–1953

	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
62						1,316	1,320	1,325	1,330	1,335	1,341
63					1,253	1,258	1,262	1,267	1,272	1,277	1,283
64				1,190	1,195	1,199	1,204	1,208	1,214	1,220	1,225
65			1,127	1,132	1,136	1,141	1,145	1,151	1,156	1,162	1,168
66		1,064	1,068	1,073	1,078	1,083	1,088	1,093	1,099	1,105	1,110
67	1,000	1,005	1,010	1,015	1,020	1,025	1,030	1,036	1,042	1,048	1,053
68	0,942	0,947	0,952	0,957	0,963	0,968	0,973	0,979	0,985	0,991	0,997
69	0,884	0,889	0,895	0,901	0,906	0,911	0,917	0,923	0,928	0,935	0,941
70	0,827	0,833	0,838	0,844	0,850	0,855	0,861	0,867	0,873	0,879	0,885
71	0,771	0,777	0,783	0,789	0,795	0,800	0,806	0,812	0,818	0,824	0,830
72	0,716	0,722	0,728	0,734	0,740	0,746	0,751	0,757	0,763	0,770	0,775
73	0,662	0,668	0,674	0,680	0,686	0,692	0,698	0,704	0,710	0,716	0,721
74	0,610	0,615	0,622	0,628	0,634	0,639	0,645	0,651	0,657	0,663	0,669
75	0,558	0,564	0,571	0,576	0,583	0,588	0,594	0,600	0,605	0,612	0,617

Kilde: Ot.prp. nr. 37. (2008–2009).